

חולה ביום הכיפורים

קטעים מגמרא ופוסקים – הקשורים לנושא השיעור

משנה עירובין פב, ב

ר' יוחנן בן ברוקה אומר מככר בפונדיון מד' סאין בסלע. רבי שמעון אומר שתי ידות לככר משלש לקב.

יומא פ, ב

מתקיף לה רבא, כזית בכדי אכילת פרס וכותבת בכדי אכילת פרס (בתמיה, יום הכפורים ששיעור אכילתו בככותבת אף הוא שיעורו לצירוף אכילתו בכדי אכילת פרס, ואם שהה יותר מכאן אין מצטרף ופטור, והא כיון דשיעורו גדול בעי שהי טפי לצירוף אכילתו, רש"י), אמר ליה אביי קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בטפי מהכי לא מיתבא דעתיה. מתקיף לה רבא כזית בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי אכילת פרס, אמר ליה רב פפא הנח לטומאת גוויה דלאו דאורייתא היא.

כריתות יג, א

אמר רבנאי אמר שמואל ... אפילו כל היום כולו והוא שאכל כזית כזית שבו בכדי אכילת פרס. מיתבי ... אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה בכדי אכילת פרס מצטרף, תיובתא דרבנאי תיובתא.

כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוויה ברביעית בכדי אכילת פרס.

התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה ... מפני הסכנה אפילו טובא נמי תיכול, אמר רב פפא הכי קתני התירו לה לעוברת פחות מכשיעור אפילו טובא מפני הסכנה.

תוספתא יומא פ"ד ה"ד

שתה וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתיה ראשונה ועד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין.

תורת האדם להרמב"ן שער הסכנה ד"ה עוברה

ונראה שאף בחולה עושין כך, כדי להקל מעליו מאיסורי כרת ומכות לאיסור בלבד.

רא"ש יומא פ"ח סי' יג

ונראה דבחולה אין עושין כן אלא ע"פ רופא אם אומר שיספיק לו להאכילו ממנו מעט מעט. וכן בעוברה נמי, אם אין דעתה מיושבת בכך צריך להאכילה כשיעור.

סדר נטילת ידים לסעודה

יח והשיעור לצרף לכביצה הוא, שיאכל כל כזית בכדי אכילת פרס.

סדר ברכות הנהנין פ"ח

ו שיעור צירוף שתיה יש אומרים שהוא בכדי שיעור שתיית רביעית ואם שתה כחצי רביעית בחפזון שלא כדרך שתיית רוב בני אדם ושהה מעט וחזר ושתה אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית של שאר כל אדם [מצטרפין זה עם זה יותר מכך] אין מצטרפין זה עם זה (והוא הדין אם לא הפסיק בינתיים אלא ששהה בשתייתו כל כך). ויש אומרים ששיעור צירוף השתיית רביעית בכדי אכילת פרס כמו צירוף אכילה וכן עיקר. לפיכך יש לברך ברכה אחרונה על קאוויי וטיי"א חמין אף על פי ששותהו מעט מעט אם לא שהה יותר מכדי אכילת פרס:

שוע"ר סי' תריב

ד שיעור אכילת פרס שאמרו ביום הכיפורים ובכל איסורי תורה בין שהן מן התורה בין שהן מדברי סופרים יש אומרים שהוא כמו ד' ביצים ויש אומרים שהוא כמו ג' ביצים שוחקות כלומר במילוי ובריוח ולא בצמצום ולענין הלכה כל שהוא בשל תורה הלך אחר המחמיר וכל שהוא בשל דבריהם הלך אחר המיקל.

טו שתיות מצטרפות זו עם זו כגון ששתה מעט והפסיק מעט וחזר ושתה מעט ובין שתיהן יש כמלא לוגמיו חייב במה דברים אמורים כשלא שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי שתיית רביעית הלוג אבל אם שהא יותר מכדי שתיית רביעית אין מצטרפין. ויש אומרים שלעולם הן מצטרפין אלא אם כן שהא מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה יותר מכדי אכילת פרס כמו בצירוף שתי אכילות. ולענין הלכה יש להחמיר לכתחלה ולפסוק כסברא האחרונה כמו שיתבאר בסימן תרי"ח ע"ש.

שוע"ר סי' תריח

א חולה שהוא אומר צריך אני לאכול ... מאכילין אותו מיד עד שיאמר די ... אפילו מאה רופאים אומרים שאינו צריך לאכול.

ב ואפילו אם החולה אומר איני צריך לאכול ויש שם רופא אפילו הוא נכרי ואומר שהוא צריך לאכול מאכילין אותו על פיו.

יג כשמאכילין את החולה שאינו אומר צריך אני לאכול ומאכילין אותו על פי בקיאים, וכן כשמאכילין את המעוברת שהריחה מאכל ונשתנו פניה, או כל אדם שנשתנו פניו מריח המאכל ולא נתיישרה דעתם בטעימת הרוטב, וכן כשמאכילין את היולדת שאינה אומרת צריכה אני לאכול כגון תוך שלשה ימים ללידתה, כל אלו מאכילין אותן מעט מעט כדי שלא יצטרף לכשיעור שנתבאר בסי' תרי"ב שחייבים עליו כרת ומלקות כדי להקל מעליהם מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד, לכך מאכילין אותו בתחלה פחות מכמותבת דהיינו כשני שלישי ביצה בינונית או מעט יותר, רק שלא יהיה קרוב לכביצה שזהו שיעור ככותבת. ואח"כ יהיה כדי אכילת ארבע ביצים, ולפחות יהיה כדי אכילת שלש ביצים (עיין סי' תרי"ב) ויחזרו ויאכילוהו כשיעור אכילה ראשונה.

יד והשתיה יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שישלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו, וישקוהו פחות מאותו שיעור, וישהו כדי אכילת ארבע ביצים, ולפחות יהיה כדי אכילת שלש ביצים, ולכל הפחות לא יפחתו מלשהות כדי שתיית רביעית (עיין סי' תרי"ב), ויחזרו וישקוהו כשיעור שתייה ראשונה.

ואם אמדוהו הרופאים או שאר בקיאים (כגון ביולדת שרוב נשים בקיאות בצרכיהן ויש להן נאמנות כמ"ש בסי' ש"ל) שאין שיעורים הללו מספיקין לו, או שנסתפקו בדבר, מאכילין ומשקין אותו כל צרכן מיד כפי מה שיאמרו הבקיאים.

טו אבל אם המעוברת או היולדת בתוך שבעה ימים או החולה יודעים בעצמם שצריכים לאכול, אזי אין מדקדקים עמהם בכל שיעורים הללו, אלא נותנים לפניהם מאכל ואומרים לו יום כיפור הוא ואם אתה יודע או שמסתפק לך שמא יש חשש סכנה אם לא תאכל כשיעור אכול כשיעור, ואם לאו אכול פחות פחות מכשיעור, והוא יאכל כפי מה שיראה בעיניו.

שארית יהודה או"ח סי' טו

בפירוש שמיע ליה מיניה דמר אחאי ז"ל, שכתב כן לפי שלא סמך על מ"ש המ"א (סי' ר"י סק"א), דצירוף דלענין ברכה תליא בפלוגתא דהרמב"ם והראב"ד שבטוש"ע הלכות יו"כ. אלא אפילו להרמב"ם דסבירא ליה דאם שהה יותר מכדי שתיית רביעית אינו מצטרף, היינו דוקא ביום כיפור ששיעורו מלא לוגמא, שהוא פחות מרביעית. אבל בברכה אחרונה ששיעורה ברביעית, אין סברא כל כך לשער שתיית רביעית שבמהרה בכדי שתיית רביעית בשתייה בינונית.

שו"ת צמח צדק או"ח סי' קח

ומי שרוצה להחמיר על עצמו לאכול פחות מכשיעור, היינו כשיעור שני שלישי ביצה פת בכל ששה מינוטין, ודאי די להחמיר.

שם סי' קט

ומכל מקום מי שירצה לאכול פחות מכמותבת בכדי אכילת פרס וישער בעצמו שודאי לא יזיק לו ג"כ יוכל לעשות כן.

שם סי' קי

במקום שאין המחלה בחזקה ח"ו נראה שיאכל פחות מכמותבת בכדי אכילת פרס, וכן בשתייה.

שם בשו"ג – מכתב כ"ק בנו אדמו"ר מהרי"ן מניעזין

בסידור דיני נטילת ידים סוף סי"ח והשיעור כו' כזית בכדי אכילת פרס הפירוש פשוט דהזיתים יהיו תכופים זה לזה, וכמה זיתים שיש בכביצה כן יהי' שיעורו בכדי אכילת פרס, כמו ב' שיעורי או ג' שיעורי כדי אכילת פרס, לכל מר כדאית ליה, דהא בזה גופא יש פלוגתא כמבואר באו"ח סימן תפ"ו...

בענין שיעור אכילת פרס כמה הוא על הזייגער, דברתי כעת עם כ' אאמו"ר שי"נ, ומסכים הוא על שבעה מינוטין, וטעם וראי' לא אמר לי ע"ז, ולענין אכילת יום כיפורים אפשר נכון להחמיר כסברת החתם סופר על תשעה מינוט.

ס' המנהגים חב"ד – ע' 45

ובשד"ח פאת השדה אסיפת דינים מערכת אכילה בסופה הובאה שמועה מהרה"צ וכו' הר"ה מפאריטש בשם הצמח צדק, אשר שיעורי אכילת פרס הוא "לא פחות משלשה מינוטין ולא יותר על שבעה מינוטין". ואף שאין אנו אחראין לכל השמועות, ובפרט שהוא בסתירה לשו"ת צמח צדק הנ"ל – למיחש מיבעי.